

ברכת ההרגלים והרדמתם

ספר חובות הלבבות שער ב - שער הבחינה פתיחה

והשני צאתם אל העוה"ו, והם נמשלים כבהמות סכלות וכעיר, כמ"ש הכתוב ועיר פרא אדם יולד, והתגדלם בטובות האלחים העודפות, והתגלגלם בהם, עד ששבו אצלם רגילות וידועות, כאילו הם עצמיות להם בלתי סרות מאתם ולא נפרדות מהם כל ימיהם. וכאשר ישכילו ותיחזק הכרתם, יסכלו טובות הבורא עליהם, ואינם משימים על לבם חיוב היהודאה עליהן, מפני שאינם יודעים מעלת הטובה והמטיב ג' אליהם.

ומשלם בזה לתינוק, שמצאו איש אחר מאנשי החסד במדבר, וחמל עליו ויאספחו אל ביתו ויגלהו, ויאכילוהו, וילבישהו, ויתגרב עליו בכל הטוב לו, עד שהשכיל והבין אפני דרכי טובתו. ואחר כן שמע האיש והוא על אסיר, שנפל ביד שונא והגיעוהו אל תכלית הצער, והרעב, והעירוב ימים רבים, ונכמרו רחמיו על צער, ופייס לשונאו, עד שהתירו ומחל לו את דמיו, ויאספחו האיש אל ביתו, והיטיב לו במקצת הטוב אשר היטיב בו לתינוק, והיה האסיר מכיר בטובת האיש עליו, ומודה עליה יותר מן התינוק שגדל בה, מפני שיצא מענין העוני והצער אל ענין הטובה והשלחה בעת שהכרתו בה גמורה, על כן הכיר טובת האיש החסיד וחסדו מאד. והתינוק לא הבין מעלת הטובה עליו, אף על פי שהתחזקה הכרתו והתישב בדעתו, מפני שהיה רגיל בה מימי נעורות. ואין איש מאנשי השכל מסתפק, שחסדו וכדו על התינוק כללים ונראים יותר, ושהוא חייב בהתמדת ההודאה והשבח עליהם יותר. וזה דומה למה שאמר הכתוב ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותיו ולא ידע כי רפאתים.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יז עמוד א

מרגלא בפומיה רבי מאיר: גמור בכל לבבך ובכל נפשך לדעת את דרכי ולשקוד על דלתי תורתך, נעור תורתך ב'בך ונגד עיניך תהיה יראתי, שמור פיך מכל הטא וטהר וקדש עצמך מכל אשמה ועון, ואני אחיה עמך בכל מקום. מרגלא בפומיהו דרבנן דיבנה: אני בריה דחברי בריה: אני מלאכתו בעיר והוא מלאכתו בשדה, אני משכים למלאכתו והוא משכים למלאכתו, כשם שהוא אינו מתגדר במלאכתו כך אני אינו מתגדר במלאכתו, ושמה תאמר: אני מרבה והוא ממעט -- שינוי אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיפני לבו לשמים. מרגלא בפומיה דאבוי: לעולם יהא אדם ערוס ביראה וכו'

רש"י מסכת ברכות דף יז עמוד א
מרגלא בפומיה - דבר זה רגיל בפיו.

ר' צדוק הכהן מלובלין - צדקת הצדיק אות נג ... מרגלא בפומיה הוא דברי תורה ממש אפילו אצל איש ההמוני מישראל וכמו שנראה הרבה בתלמוד נזכיא דאמרי אינשי והוא דברי תורה וכו'.
כי כל נפש מישראל יש לו אחיזה בדברי תורה מיוחדת כגודע ובדיבור שמרגלא בפומיה זהו שורש נפשו, כי הדיבור הוא יסוד הנפש תרגום נפש חיה רוח ממללא (בראשית ב' ז), וכמו שאמרו בפסיקתא (עין שוחר טוב תהלים ל') אין בין צדיקים החיים למתים אלא הדיבור זהו יסוד החיות. ומה יוכל האדם לעמוד על שורש נפשו לדעת מה ענינו בזה העולם.

עין איה שבת, פרק שני, כח.

א"ר"ה הרגיל בנר היווין ליה בבית ת"ח. ... והנה הרגילות בנר פועלת באדם [את] התכונה שירגיש כמה טוב הוא האור וכמה קשה היא השייבה בחושך, מה שבלא הרגל לא ירגיש כ"כ ויחשוב את האורה רק לדבר של יתרון, ולא לדבר של הכרה שבהשלמת האדם. וביותר כי ריבוי האור מי

עין איה ברכות יז - פרק שני

נה. ולשקוד על דלתותי. השקידה מורה התמידיות. והיינו בד' הרמב"ם (סנהדרין מו א) שלפעמים יבריק ברק שכלי אחד להאיר דרך לחופש ומבקש האמת, ורוב הזמן ילך בחשכת הדעת. ע"כ אומר שתשקוד על דלתותי, שהדלת הוא מה שסותם את החלל הפתוח, שתשתדל להשכיל אף אם יהיו סתומים דלתי ההבנה לפניך. וזה תשתדל יום יום, ואז תזכה כי לפעמים פתאום יפתח הדלת ותראה אור יקרות.

שמורגל בו אינו מוסיף ריבוי רגש של בהירות, שרק ברגע הראשון של הפגישה יכנסו קרני אור רבות לנקודת הראות ויגרו בעצב הראיה, אבל כפי הערך של ריבוי האור כן יכווץ האישון ויכניס בתוכו קרני אור מן האור המרובה רק כפי המדה הראויה. מ"מ הרגיל בריבוי נרות יחשק בהם אע"פ שלא ירגיש כ"כ יתרונם החושי, אלא שכך היא התכונה הנפשית באדם לאהוב את האורה אחרי שהורגל בה, וההרגל יעמיד את תכונת נפשו על מכונת הטבעית. וזאת תהיה לאדם להערה, כי אורה של תורה, מי שהורגל בה ונהנה מזיוה, מרגיש כמה הכרתית היא וכמה החושך וחסרון הידיעה רע וקשה, וכפי מדת ההרגל כך תגדל האהבה וההכרה שהאורה התורתית היא תכונה עצמית לאדם, כאהבת האור החושי לעינים הגשמיות. ובהכשירו לקנות ע"י המוחש את הנטייה לאהבת אורה של תורה, יפותחו בו ההכנות הטבעיות שעיקרן תלוי ברצון פנימי אמיתי, עד שאף אם סיבות מקריות הרחיקוהו בעצמו מאורה של תורה יהיוין ליה בבית ת"ח. וזהו תלוי רק בערך הכרתו את אור התורה לענין הכרחי, עד שמי שחסר אותה ידמה ליושב בחושך בערך מי שהורגל כבר באורה ומכיר את יתרון וטובת האור הטוב, ע"כ יש כאן ערך מיוחד לפעולת ההרגל, הרגיל בנר.